

Een handzaam overzicht over de regeling van wettelijke rente en handelsrente

Bb 2020/109

Het verschil tussen de hoogte van wettelijke rente en wettelijke handelsrente is aanzienlijk. Wettelijke handelsrente is, anders dan wettelijke rente, alleen van toepassing op de primaire betalingsverplichting op grond van een handelsovereenkomst. In HR 30 oktober 2020 (ECLI:NL:HR:2020:1710) geeft de Hoge Raad het toepassingsbereik van wettelijke handelsrente nog eens helder aan. Reden genoeg om in deze bijdrage mede aan de hand van dat arrest een overzicht over de regeling van wettelijke rente en wettelijke handelsrente te schetsen.

1. Inleiding

Een schuldenaar die tekortschiet in de nakoming van zijn verplichting om een geldsom te betalen, moet daarover wettelijke rente aan de schuldeiser betalen. Deze bedraagt momenteel 2%.² Voor handelsovereenkomsten bestaat een aparte regeling, waarbij de schuldenaar de wettelijke handelsrente vergoeden. Die is substantieel hoger en bedraagt momenteel 8%.³ Deze bijdrage gaat in op het leerstuk van de wettelijke (handels)rente. Allereerst zal het juridisch kader worden geschetst (par. 2). Daarna komt een recent arrest van de Hoge Raad⁴ over wettelijke handelsrente aan bod (par. 3). Wij zullen afsluiten met enkele concrete tips voor de praktijk (par. 4) en een conclusie (par. 5).

2. Wettelijke (handels)rente: juridisch kader

De verschuldigdheid van wettelijke (handels)rente wordt geregeld in artikelen 6:119-6:120 BW. De wettelijke rente is op grond van artikel 6:119 lid 1 BW verschuldigd vanaf de dag dat de schuldenaar in verzuim is. Wanneer het gaat om de vertraging in de voldoening van een geldsom op basis van een *handelsovereenkomst*, is wettelijke *handelsrente* verschuldigd (artikel 6:119a lid 1 BW). Een handelsovereenkomst is een i) overeenkomst, ii) om baat, iii) die een of meer van de partijen verplicht iets te geven of te doen en iv) die tot stand is gekomen tussen een of meer natuurlijke personen die handelen in de uitoefening van een beroep of bedrijf, of rechtspersonen.⁵ Voor wettelijke handelsrente is geen verzuim vereist. Zij is al verschuldigd vanaf de dag

volgend op de dag die is overeengekomen als uiterste dag van betaling (artikel 6:119a lid 1 BW). Indien geen uiterste dag van betaling is overeengekomen, bieden de leden 2, 4, 5 en 6 van artikel 6:119a BW een alternatieve regeling.

Wie is wettelijke (handels)rente verschuldigd, waaruit bestaat dat bedrag, vanaf wanneer is deze verschuldigd, waarover, en waarom? Om met de waarom-vraag te beginnen: wettelijke (handels)rente dient – zoals blijkt uit de wettekst – ter vergoeding van schade.⁶ De schade wordt begroot aan de hand van een vaste maatstaf en hoeft niet daadwerkelijk te worden begroot. De ratio achter deze fixatie is dat verdragingschade zich moeilijk laat vaststellen. De wettelijke (handels)rente beoogt onzekerheden, van onder andere bewijsrechtelijke aard, te voorkomen.⁷ Het gevolg is dat de eiser wordt bevrijdt van zijn stel- en bewijsplicht: het bestaan en de hoogte van de schade hoeven niet te worden gesteld en zo nodig te worden bewezen.⁸ Als keerzijde kan de eiser die in werkelijkheid meer schade heeft geleden (men kan denken aan gederfde rente, of rente die betaald is over een lening om te voorzien in het liquiditeitstekort) deze niet vergoed krijgen. De reden van de vertraging en het motief van de niet-betaling zijn irrelevant.⁹

Wie moet de wettelijke (handels)rente vergoeden? Eenieder die tekortschiet in de nakoming van een verplichting tot betaling van een geldsom, is wettelijke rente verschuldigd. Alleen de niet-consument¹⁰ is wettelijke *handelsrente* verschuldigd, mits de verdraagde geldsom is gebaseerd op een handelsovereenkomst.

Wat (of beter: hoeveel) moet er betaald worden? Ingevolge artikel 6:120 lid 1 wordt de wettelijke rente vastgesteld bij algemene maatregel van bestuur. Momenteel bedraagt deze, zoals gezegd, 2%.¹¹ De handelsrente is gelijk aan de herfinancieringsrente die is vastgesteld door de Europese Centrale Bank (artikel 6:120 lid 2 BW). Die is substantieel hoger, namelijk 8%.¹² In de praktijk maakt het dus wel dege-lijk uit of de wettelijke rente, dan wel de wettelijke handelsrente is verschuldigd.

Vanaf *wanneer* is de wettelijke rente verschuldigd? Voor verschuldigdheid van wettelijke rente is allereerst vereist dat de geldsom waarover rente wordt berekend opeisbaar

1 Hugo Boom en Serena Zaccà zijn advocaat bij Barentskrans te Den Haag.
2 [\(https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schulden/vraag-en-antwoord/hoogte-wettelijke-rente#:text=Wettelijke%20rente%20is%20de%20rente,00%20%25%20\(voor%20handelstransacties\)\)](https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schulden/vraag-en-antwoord/hoogte-wettelijke-rente#:text=Wettelijke%20rente%20is%20de%20rente,00%20%25%20(voor%20handelstransacties)) (laatst geraadpleegd: 6 december 2020).
3 [\(https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schulden/vraag-en-antwoord/hoogte-wettelijke-rente#:text=Wettelijke%20rente%20is%20de%20rente,00%20%25%20\(voor%20handelstransacties\)\)](https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schulden/vraag-en-antwoord/hoogte-wettelijke-rente#:text=Wettelijke%20rente%20is%20de%20rente,00%20%25%20(voor%20handelstransacties)) (laatst geraadpleegd: 6 december 2020).
4 HR 30 oktober 2020, ECLI:NL:HR:2020:1710 (Q-Park/Deka).
5 Artikel 6:119b BW gaat in op de rente die verschuldigd is over een verdraagde betaling door een overheidsinstantie. In deze bijdrage beperken wij ons tot de behandeling van artikel 6:119 BW en artikel 6:119a BW.

6 Zie ook HR 30 januari 1959, NJ 1959/162, HR 8 december 1972, NJ 1973/377 en HR 5 januari 1979, NJ 1979/207.

7 *Parl. Gesch. BW Boek 6* 1981, p. 473–476, MvA II.

8 *Parl. Gesch. BW Boek 6* 1981, p. 467 en 473.

9 HR 10 april 1998, NJ 1998/589 (Rijssenbeek/Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken).

10 Ingevolge artikel 6:119a lid 1 BW: de natuurlijke persoon die handelt in de uitoefening van een beroep of bedrijf, of de rechtspersoon.

11 [\(https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schulden/vraag-en-antwoord/hoogte-wettelijke-rente#:text=Wettelijke%20rente%20is%20de%20rente,00%20%25%20\(voor%20handelstransacties\)\)](https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schulden/vraag-en-antwoord/hoogte-wettelijke-rente#:text=Wettelijke%20rente%20is%20de%20rente,00%20%25%20(voor%20handelstransacties)) (laatst geraadpleegd: 6 december 2020).

12 [\(https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schulden/vraag-en-antwoord/hoogte-wettelijke-rente#:text=Wettelijke%20rente%20is%20de%20rente,00%20%25%20\(voor%20handelstransacties\)\)](https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schulden/vraag-en-antwoord/hoogte-wettelijke-rente#:text=Wettelijke%20rente%20is%20de%20rente,00%20%25%20(voor%20handelstransacties)) (laatst geraadpleegd: 6 december 2020).

is. Als de grondslag van betaling is gelegen in een overeenkomst, kan de overeenkomst zelf bepalen wanneer de betaling opeisbaar is. Bij gebrek aan een dergelijke regeling, is de betaling terstond opeisbaar (artikel 6:38 BW). Voor de wettelijke rente is voorts vereist dat de schuldenaar in verzuim is. Hiervoor is doorgaans een ingebrekestelling vereist (artikel 6:82 BW). Bij de wettelijke handelsrente is verzuim niet nodig.

Waarover is de wettelijke (handels)rente verschuldigd? De wettelijke rente is verschuldigd over elke vertraagde betaling van een geldsom, ongeacht de grondslag van de betaling. De grondslag kan bijvoorbeeld gelegen zijn in een rechtshandeling, de wet of een rechterlijke uitspraak.¹³ De handelsrente is slechts verschuldigd over de vertraagde betaling van de *primaire betalingsverplichting* op grond van de handelsovereenkomst. De handelsrente is niet verschuldigd over andere uit de handelsovereenkomst voortvloeiende verplichtingen, zoals schadevergoeding wegens een tekortkoming in de nakoming.¹⁴

De rechter wijst de wettelijke (handels)rente overigens niet ambtshalve toe, deze moet worden gevorderd.¹⁵ Wat als de eisende partij wettelijke rente vordert, maar de rechter ook aanleiding ziet voor vergoeding van de (hogere) handelsrente? De rechter kan niet meer toewijzen dan is gevorderd, dus de rechter zal volstaan met het toewijzen van de wettelijke rente.¹⁶ En wat als de eisende partij alleen de handelsrente vordert, maar de rechter slechts grond ziet voor toewijzing van de wettelijke handelsrente? Dan mag de rechter de wettelijke rente – hoewel strikt genomen niet afzonderlijk gevorderd – toewijzen.¹⁷

Wettelijke rente kan ook verschuldigd zijn over een bedrag aan schadevergoeding. Vanaf wanneer is de wettelijke rente verschuldigd? Deze vraag laat zich niet gemakkelijk in enkele zinnen beantwoorden. Stel dat de gedaagde partij het bestaan van de schade en de omvang ervan betwist. Wanneer de rechter, na jarenlang procederen, beslist dat de vordering tot schadevergoeding toewijsbaar is, moet de gedaagde dan ook wettelijke rente betalen over die gehele periode (ondanks dat de verplichting tot betaling van die geldsom nog niet in rechte vaststond)? In beginsel wel vanwege het volgende. Verzuim treedt van rechtswege in bij verbintenissen die strekken tot schadevergoeding op grond van onrechtmatige daad of tekortkoming in de nakoming (artikel 6:83 sub b BW).¹⁸ Een ingebrekestelling is dus niet vereist. Verder moet de schade opeisbaar zijn, wil men wettelijke rente kunnen vorderen. Wanneer schade opeisbaar

wordt, is afhankelijk van de aard van de schade en de wijze van begroting.¹⁹ Als de schade concreet wordt berekend, is deze opeisbaar vanaf het moment dat de kosten concreet door de benadeelde moeten worden voldaan.²⁰ Wordt de schade abstract berekend naar het tijdstip van de schadeveroorzakende gebeurtenis, dan werd zij terstond op dat moment opeisbaar, ook al stond het bedrag van de schade op dat moment nog niet vast.²¹ Dientengevolge begint de wettelijke rente vanaf het moment van schadetoebrenging te lopen. Het zou dus inderdaad kunnen, dat de gedaagde partij na jarenlang procederen óók de wettelijke rente over de schadevergoeding moet vergoeden (die dan aanzienlijk zal zijn opgelopen).²²

Ook het instellen van hoger beroep roept vragen op. Stel: de eiser in eerste aanleg vordert schadevergoeding, verhoogd met de wettelijke rente. De rechtbank wijst deze vordering toe, waarop de gedaagde in hoger beroep gaat. Als de eiser het geldbedrag alvast int, maar het gerechtshof vernietigt – na jarenlang procederen – het vonnis van de rechtbank, maakt de verliezende partij in eerste aanleg dan aanspraak op de wettelijke rente over de periode dat zij het onverschuldigd betaalde geldbedrag heeft moeten missen? Het antwoord hierop is in beginsel ja, mits die partij dat natuurlijk heeft gevorderd.²³ De winnaar in eerste aanleg heeft immers een vonnis geëxecuteerd waartegen nog een rechtsmiddel openstond. Indien het vonnis later wordt vernietigd, was de executie onrechtmatig en is de winnaar in eerste aanleg schadelijkt.²⁴ De wettelijke rente is zelfs verschuldigd, wanneer de verliezende partij in eerste aanleg vrijwillig aan het vonnis heeft voldaan.²⁵

3. Hoge Raad 30 oktober 2020 (Q-Park/Deka)

3.1 Feiten

Deze zaak gaat, kort gezegd, over de uitleg van een parkeervereenkomst. Q-Park (eiseres tot cassatie) beschikt over erfpachtrechten van een deel van een parkeergarage op de Zuidas. In de parkeervereenkomst tussen Q-Park en Deka (verweerster in cassatie) staat dat Deka een beschikbaarheidsvergoeding moet betalen aan Q-Park, in het geval minder parkeerabonnementen worden afgenomen dan overeengekomen. Q-Park meent dat Deka een beschikbaarheidsvergoeding verschuldigd is. Deka heeft deze onder protest voldaan. In eerste aanleg vorderde Q-Park (na eisvermindering) de wettelijke handelsrente over de verschuldigde beschikbaarheidsvergoeding. In reconventie vorderde Deka de beschikbaarheidsvergoeding, als onverschuldigd betaald, terug, vermeerderd met de wettelijke handelsrente. De rechtbank oordeelde dat Deka de beschikbaarheidsvergoeding inderdaad aan Q-Park

13 Asser/Sieburgh 6-II 2017/212.

14 Zie aldus uitdrukkelijk HR 28 juni 2013, NJ 2013/368 (Rabobank/Desenco), r.o. 3.2 (buitengerechtigde incassokosten) en HR 15 januari 2016, NJ 2016/51 (Integrated Logistics/Van Adrighem), r.o. 3.3.3 (schadevergoeding bij ontbinding).

15 GS Verbintenissenrecht, art. 6:119 BW, aant. 8.

16 Hof 's-Hertogenbosch 28 augustus 2012, ECLI:NL:GHSHE:2012:BX6052, r.o. 2.3.2-2.3.6.

17 Zie bijvoorbeeld HR 15 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:70, r.o. 3.5, NJ 2016/51 (Rupskraan) waarin de Hoge Raad de gewone wettelijke rente van art. 6:119 BW toewijst in plaats van de gevorderde wettelijke handelsrente van art. 6:119a BW met als motivatie dat het meerdere ook het mindere omvat.

18 Voor overige soorten schadevergoeding, is verzuim dus wel vereist.

19 HR 17 oktober 1997, ECLI:NL:HR:1997:ZC2461, r.o. 3.8, NJ 1998/508, m.nt. Vranken.

20 GS Verbintenissenrecht, art. 6:119 BW, aant. 4.

21 Parl. Gesch. BW Boek 6 1981, p. 475, M.v.A. II.

22 Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar GS Verbintenissenrecht, art. 6:119 BW, aant. 4.

23 HR 19 mei 2000, NJ 2000/603.

24 Asser/Sieburgh 6-I 2016/395.

25 HR 19 mei 2000, NJ 2000/603.

verschuldigd was, vermeerderd met de wettelijke handelsrente. Het hof vernietigt het vonnis van de rechtbank: Q-Park moest hetgeen zij reeds had ontvangen van Deka terugbetalen. Het hof vermeerderd de vordering met wettelijke handelsrente, nu deze door Deka was gevorderd en door Q-park niet was bestreden. In cassatie klaagt Q-Park over de verschuldigdheid van de beschikbaarheidsvergoeding en de toewijzing van de wettelijke handelsrente aan Deka.

3.2 Oordeel Hoge Raad

De Hoge Raad wijdt enkel gemotiveerde rechtsoverwegingen aan de wettelijke handelsrente. Hij overweegt dat het hof deze ten onrechte heeft toegewezen. Wettelijke handelsrente (op grond van artikel 6:119a BW) heeft alleen betrekking op de geldelijke tegenprestatie voor geleverde goederen of diensten op grond van een handelsovereenkomst. Dit betreft de *primaire betalingsverplichting* uit de handelsovereenkomst. De wettelijke handelsrente ziet dus niet op andere geldelijke verplichtingen waartoe zo'n overeenkomst aanleiding kan geven, en derhalve evenmin op een vordering uit onverschuldigde betaling.²⁶ Q-Park had in feitelijke instanties geen verweer gevoerd tegen de vordering tot handelsrente, maar de Hoge Raad oordeelt dat het hof – ambtshalve – had moeten toetsen of de handelsrente voor toewijzing in aanmerking kwam. De Hoge Raad doet de zaak vervolgens zelf af. Ondanks dat Deka alleen de handelsrente had gevorderd, wijst de Hoge Raad de 'gewone' wettelijke rente toe. In de vordering tot handelsrente dient te worden gelezen dat Deka tevens aanspraak maakt op het mindere, te weten de wettelijke rente.²⁷

3.3 Bevestiging juridisch kader

De door de Hoge Raad gegeven rechtsregel is vaste rechtspraak.²⁸ De Hoge Raad schiet de niet-oplettende gedaagde wel te hulp: als deze de verschuldigdheid van de handelsrente niet betwist, moet de rechter de toewijzing ervan ambtshalve 'verlagen' tot de wettelijke rente indien hij meent dat de gestelde feiten daartoe geen aanleiding geven. De rechter mag de wettelijke (handels)rente dus niet ambtshalve *toewijzen*, maar moet de handelsrente (zo nodig) wel ambtshalve *afwijzen*. Dat is logisch: indien geen verweer wordt gevoerd, staan de door eiser gestelde feiten op grond van artikel 149 Rv weliswaar vast, maar dat wil nog niet zeggen dat die feiten onder de relevante rechtsgrond zonder meer aanspraak op betaling geven (in dit geval: of voldoende feiten zijn gesteld om vast te kunnen stellen dat sprake is van een primaire betalingsverplichting op grond van een handelsovereenkomst). Dat is aan het oordeel van de rechter.

²⁶ HR 30 oktober 2020, ECLI:NL:HR:2020:1710 (*Q-Park/Deka*), r.o. 3.1.2.

²⁷ In de woorden van de Hoge Raad: "Nu Deka de wettelijke handelsrente heeft gevorderd, dient te worden aangenomen dat zij tevens aanspraak maakt op het mindere, te weten de wettelijke rente" (r.o. 5).

²⁸ Vgl. HR 28 juni 2013, NJ 2013/368 (*Rabobank/Desenco*), r.o. 3.2 en HR 15 januari 2016, NJ 2016/51 (*Integrated Logistics/Van Adrighem*), r.o. 3.3.3; HR 8 december 2017, ECLI:NL:HR:2017:3106, rov. 5.2.2.

4. Tips voor de praktijk

Het geschetste juridisch kader, dat deels is bevestigd door de Hoge Raad, geeft aanleiding tot het formuleren van enkele concrete tips voor de praktijk:

- Vorder altijd wettelijke (handels)rente. De rechter kan deze niet ambtshalve toewijzen;
- Vorder bij twijfel de handelsrente. De rechter kan wel *minder* toewijzen (de wettelijke rente), maar kan (als men de wettelijke rente heeft gevorderd, terwijl aanleiding bestond voor toewijzing van de handelsrente) niet *meer* toewijzen;
- Bij een vordering tot schadevergoeding op basis van onrechtmatige daad of een tekortkoming in de nakoming, is verzuim niet vereist en is de wettelijke rente automatisch verschuldigd vanaf het moment dat de schade opeisbaar werd – *mits gevorderd*. Vorder dus ook bij een vordering tot schadevergoeding altijd de wettelijke rente;
- Als men hoger beroep instelt van een nadelig vonnis in eerste aanleg, dat reeds ten uitvoer is gelegd door de wederpartij, vorder – naast vernietiging van het vonnis – ook de wettelijke rente over de periode dat de verliezer in eerste aanleg het geldbedrag niet had;
- Pas op: als je de verschuldigdheid van schadevergoeding betwist, maar de rechter later oordeelt dat deze wel verschuldigd was, kun je veroordeeld worden tot betaling van de wettelijke rente over de periode vanaf opeisbaarheid. Indien het restitutie-risico minimaal is, kan het lonen om onder protest te betalen.²⁹ Mocht de betaling toch onverschuldigd blijken, dan kun je zelf de wettelijke rente vorderen van de wederpartij;
- Voer verweer tegen toewijzing van de handelsrente, ondanks het feit dat rechters de verschuldigdheid daarvan tot op zekere hoogte ambtshalve moeten beoordelen. De rechtspraak laat zien dat rechters de beperkte toepassing van de handelsrente niet altijd scherp hebben.

5. Conclusie

Het recente arrest *Q-park/Deka* vormde aanleiding om voor de lezer het relevante kader over wettelijke (handels)rente op te frissen. De Hoge Raad bevestigde twee rechtsregels die volgden uit eerdere jurisprudentie: i) de handelsrente ziet alleen op de primaire betalingsverplichting op basis van een handelsovereenkomst en ii) de rechter kan – ondanks dat alleen de handelsrente is gevorderd – ook de 'gewone' wettelijke rente toewijzen. Daarnaast wordt duidelijk dat de onoplettende verweerder door de Hoge Raad wordt gered: de rechter dient ambtshalve te toetsen of de handelsrente voor vergoeding in aanmerking komt, ook als dit niet door de wederpartij is betwist.

²⁹ Zoals Deka overigens had gedaan in HR 30 oktober 2020, ECLI:NL:HR:2020:1710 (*Q-Park/Deka*).